

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО – КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти другого року навчання
11-211.1 м групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Освітньо-професійної (наукової)

програми Початкова освіта

Грабко Ірина Сергіївна

Керівник д.пед.н., доцентка Сугейко Л.Г.

Рецензент к.пед.н., доцентка Голінська Т.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні засади використання ІКТ на уроках української мови у початковій школі	7
1.1. Технологічні та методичні можливості ІКТ на уроках української мови у початкових класах.....	7
1.2. Розвиток мотиваційної сфери учнів початкової школи засобами впливу ІКТ.....	14
1.3. Компетентнісний підхід до навчання української мови здобувачів початкової освіти.....	18
РОЗДІЛ 2. Методика формування компетентного учня на уроках української мови під час використання ІКТ	25
2.1. Види вправ із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.....	25
2.2. Експериментальна перевірка методики застосування ІКТ на уроках української мови з метою формування компетентного учня початкової школи.....	28
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	49
Додаток А. Анкетування вчителів початкової школи.....	49
Додаток Б. Кодекс академічної доброчесності.....	50

ВСТУП

Актуальність дослідження. Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. Сучасному суспільству потрібна компетентна особистість, здатна брати активну участь у розвитку економіки, науки, культури. На сьогоднішній день освіта має орієнтуватись на діяльнісні, розвивальні технології, які формують в учнів вміння вчитися, оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення. Тому сьогодні у шкільній освіті на перший план висувається завдання створення сприятливих умов для виявлення і розвитку здібностей учнів, задоволення їхніх інтересів та потреб, розвитку навчально-пізнавальної активності та творчої самостійності.

«Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності». (Проект Закону України “Про освіту” №3491-д від 04.04.2016)

Головними чинниками формування життєвих компетентностей виступають знання та вміння, які потрібні для успішної реалізації особистості у праці, навчанні та житті. Саме тому особлива увага під час навчальної діяльності має приділятися практичним та творчим складовим. Розвиток когнітивної компетентності школярів – ключова проблема теорії і практики навчання.

Бурхливий розвиток засобів інформації (комп’ютерів, комп’ютерних комунікацій, будь-яких електронних пристроїв), а отже, поява нових технологій обробки, передачі, одержання і збереження

інформації відкриває нові можливості для застосування комп'ютерів у навчальному процесі.

Учителю української мови на даному етапі потрібно володіти практичними навичками та вміннями, недостатньо володіти лише знаннями. Йому необхідно творчо використовувати набуті знання в нестандартній ситуації, виявляти конструктивність в організації та плануванні педагогічного процесу.

Сучасні дослідники проблем освіти наголошують, що нині немає потреби в нагромадженні в учня певного обсягу знань, інформації, значно важливіше допомогти йому освоїти види діяльності, володіючи якими, він зможе самостійно добувати необхідну інформацію.

«Урок – це дзеркало загальної і педагогічної культури вчителя, мірило його інтелектуального багатства, показник його кругозору і ерудиції», – стверджував В. А. Сухомлинський. Ці слова не втратили своєї значущості і зараз. Щоб учням було цікаво вчитися, необхідно підвищувати свою інформаційну культуру. Вчитель повинен поєднувати в своїй діяльності традиційні і нові, сучасні методи навчання.

Впровадження ІКТ у навчальний процес – нагальна потреба сьогодення.

Основне завдання вчителя, який використовує ІКТ, – навчити дітей добувати інформацію та її аналізувати, розвивати вміння робити це швидко й ефективно, що формує навички, які знадобляться їм у житті, незалежно від обраної професії. На уроках української мови потрібно створити сприятливі умови для формування в учнів здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно, емоційно.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Теоретико-методичні засади

формування професійної компетентності сучасного педагога дошкільної та початкової освіти» (державний реєстраційний номер 0117U003762) .

Мета роботи – дослідити особливості формування компетентного учня початкової школи на уроках української мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до мети нами визначено наступні **завдання**:

- 1) охарактеризувати технологічні та методичні можливості ІКТ на уроках української мови у початкових класах;
- 2) проаналізувати, як відбувається розвиток мотиваційної сфери учнів початкової школи за допомогою ІКТ;
- 3) дослідити значення компетентнісного підходу під час вивчення української мови засобами ІКТ;
- 4) визначити та проаналізувати види вправ із застосуванням ІКТ під час вивчення тем з української мови у початковій школі;
- 5) провести експериментальну перевірку методики застосування ІКТ для формування компетентного учня початкової школи на уроках української мови.

Об’єкт дослідження – мовна освіта учнів початкової школи.

Предмет дослідження – використання ІКТ на уроках української мови у початковій освіті..

Для розв’язання поставлених завдань ми використовували такі **методи дослідження**:

а) *теоретичні*: порівняння, аналіз, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у психолого-педагогічній і методичній літературі, що стосуються досліджуваної проблеми;

б) *емпіричні*: спостереження за освітнім процесом; анкетування, бесіди, опитування, педагогічний (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) експеримент;

в) *статистичні*: кількісний і якісний аналіз даних експерименту з метою отримання правильних результатів щодо формування компетентного учня початкової школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що під час застосування інформаційно-комунікаційних технологій учитель формує компетентного учня, у дослідженні розкриваються методи та методики вивчення конкретних тем з української мови; уточнюються поняття «інформаційно-комунікаційні технології», «компетентність», «компетенція»; у роботі розроблені різноманітні види вправ для засвоєння учнями матеріалу за допомогою ІКТ.

Практичне значення дослідження полягає в експериментальній перевірці методики застосування ІКТ на уроках української мови; у розробленні видів вправ для формування компетентного здобувача освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлені у публікації «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови в початковій школі» у збірці друкованих праць «Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні засади використання ІКТ на уроках української мови у початковій школі

1.1. Технологічні та методичні можливості ІКТ на уроках української мови у початкових класах

Завдання, які стоять перед сучасною початковою школою потребують удосконалення існуючих і впровадження нових освітніх технологій. Переваги використання ІКТ (інформаційно-комунікативних технологій) в навчанні незаперечні: це і можливість оперативного контролю знань, і внесення елемента цікавості, що підвищує інтерес до навчання, і створення умов для індивідуальної роботи, формування досвіду самоконтролю і самооцінки. Застосування електронних ресурсів органічно поєднується з використанням проблемних, дослідницьких, ігрових методів навчання, дозволяє оптимізувати можливості традиційних форм діяльності учнів, що сприяє розвитку мислення і творчих здібностей учнів.

Що стосується критеріїв визначення доцільності використання ІКТ для вирішення дидактичних завдань на уроках української мови та не тільки, то в методично-науковій літературі недостатньо уваги приділяється вивченню цього питання.

Інформаційно-комунікаційні технології – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів [11, с.6].

У практичній діяльності ІКТ безпосередньо використовуються на різних етапах підготовки та проведення уроку з української мови. Викладачам доволі часто доводиться адаптувати різні навчальні посібники до конкретних умов навчання та освітніх потреб учнів, а

також розробляти персональні навчальні матеріали для того, щоб покращити практичне застосування здобувачами освіти засвоєних знань.

Сучасні комп'ютерні технології допомагають не лише виконувати ці завдання краще та ефективніше, але й створювати навчальні та методичні матеріали різного ступеня складності, від найлегших завдань, наприклад розробки планів уроків, та закінчуючи більш складними проблемними та проєктними завданнями. Більша частина матеріалів створюється за допомогою спеціальних освітніх електронних ресурсів та комп'ютерних програм.

Учитель початкових класів уже сьогодні може використовувати інформаційно-комп'ютерні технології у багатьох напрямках своєї діяльності. Це і використання інформаційних ресурсів Інтернет, і оптимізація роботи з підготовки до уроків.

Систематичне використання ІКТ дозволяє:

- скоротити час на складання планів уроків, звітів, аналізів;
- швидко і якісно готувати і тиражувати дидактичні посібники, роздатковий матеріал;
- створювати завдання для перевірки та контролю засвоєння матеріалу;
- оперативно обмінюватися досвідом роботи та методичними матеріалами з колегами. Включення в навчальний процес цифрових освітніх ресурсів дозволяє успішніше вирішувати різні дидактичні завдання, підвищити навчальну мотивацію учнів і включити їх в активну пізнавальну діяльність. Процес інформатизації нашої школи забезпечує оснащення її сучасною комп'ютерною технікою, надав доступ до комп'ютерів педагогам і учням [8].

Для підготовки навчальних матеріалів з української мови, що створені за допомогою комп'ютерних програм, використовуються такі ресурси:

- програми загального призначення (прикладні програми, засоби електронної комунікації);
- універсальні освітні програмні засоби;
- спеціалізовані програми, призначені для створення навчальних матеріалів.

Вивченню української мови в початковій школі відводиться одне з центральних місць, оскільки цей навчальний предмет відкриває учневі здатність до засвоєння інших дисциплін. На уроках української мови комп'ютер використовується як джерело навчальної інформації, наочне приладдя, з якісно новим рівнем можливостей мультимедіа, тренажер, засіб діагностики і контролю. Включення в процес навчання електронних динамічних схем і моделей, таблиць, барвистих ілюстрацій і т.д., дозволяє підсилити продуктивність візуального середовища [45].

Практика роботи з використанням комп'ютерних технологій визначила кілька варіантів уроків з ІКТ. Так, в демонстраційному режимі на уроці використовується один комп'ютер і мультимедійний проектор, який виводить на екран потрібну інформацію, найчастіше у вигляді слайдів.

Для організації індивідуальної роботи урок проводиться в кабінеті інформатики, де у кожної дитини є можливість займатися самостійно за персональним комп'ютером. Комбінований режим дозволяє поєднувати ці форми роботи на одному уроці. Під час проектування уроку з застосуванням комп'ютера важливо продумати мету, завдання та доцільність використання ІКТ, структуру уроку, форми організації діяльності учнів і контролю засвоєння матеріалу. При наявності цифрових освітніх ресурсів комп'ютерні технології можна використовувати на всіх етапах процесу навчання: при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі ЗУН [11].

В ході вивчення нового матеріалу звичайну дошку замінить електронний невеличкий екран, вчитель організовує і направляє

навчальний процес, а комп'ютер і проектор забезпечують демонстрацію матеріалу за допомогою відеоряду, звуку або тексту. Використання відеотехнологій дозволяє підвищити роль наочності, дає учням повнішу і достовірну інформацію про досліджуваних процесах, включає їх в активну роботу. На етапі закріплення, використовуючи комп'ютер, можна простежити рівень засвоєння навчального матеріалу. Для цього клас зазвичай ділиться на групи кожна з яких працює в своєму режимі. При повторенні, узагальненні та систематизації знань використовуються графічні можливості комп'ютера, програми-тренажери, які допомагають учневі самому визначити рівень засвоєння матеріалу, виправити помилки. При перевірці та контролі знань комп'ютерні технології в порівнянні з традиційним підходом мають суттєву перевагу, оцінка стає більш об'єктивною.

Можливість використовувати ІКТ в процесі навчання допомагає навчити кожную дитину, з огляду на різний рівень навченості, властивості пам'яті, мислення і уваги. Використання ІКТ дозволяє диференціювати процес навчання, наприклад, учні з більш високим рівнем розвитку можуть за допомогою комп'ютера поглиблювати свої знання, виконуючи вправи підвищеної складності. Застосування на уроці комп'ютера дозволяє вчителю за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня вивченості по темі матеріалу і своєчасно скоригувати результати. Таким чином, застосування комп'ютера на уроках у початковій школі є доцільним і перспективним [24].

Для того, щоб застосовувати під час проведення уроків комп'ютерні технології вчителю необхідно провести попередню роботу, яка полягає у підготовці вправ та доборі необхідного матеріалу з теми уроку. Необхідно заздалегідь підготувати теку з файлами, аудіо чи відео фрагментами, добір додаткової інформації з приводу теми.

Навчально-методичні матеріали, що підготовлені за допомогою інформаційно-комунікаційних, призначені для використання їх у

електронному чи друкованому вигляді, дивлячись на те, які можливості має вчитель для їх демонстрації учням під час освітнього процесу.

Так, за допомогою комп'ютерних технологій можна створювати плани уроків, анкети, роздаткові матеріали, тести, вікторини, кросворди, а також різноманітні завдання на основі Інтернет-ресурсів — тематичні переліки посилань, веб-квести, рольові ігри, проекти тощо [52].

Навчально-методичні матеріали та шаблони можуть бути розміщені на персональних веб-сторінках викладачів, сайтах мовних центрів закладів освіти, освітніх порталах та спеціалізованих освітніх базах даних.

Програми загального призначення, а саме — прикладні офісні програми, є найдоступнішими для використання в освітньому процесі, оскільки вони встановлені на кожному комп'ютері та адаптовані під велику кількість мов. Кожен вчитель має можливість абсолютно безкоштовно освоїти навички користування цими програмами.

До найбільш поширених програм, що використовуються з освітньою метою, належать текстові редактори, програми для підготовки презентацій, видавничі системи, редактори веб-сторінок, засоби електронної комунікації — електронна пошта, чати, інтерактивні анкети, форуми, електронні щоденники тощо [44, с.12].

Кожний із цих програмних ресурсів може бути використаний самостійно за комп'ютерної підтримки традиційних, дистанційних, комбінованих навчальних форм. Комплексне використання цих засобів в одному програмному продукті створює систему керування навчальними курсами (Course management system, CMS) або електронне (віртуальне) навчальне середовище (Virtual learning environment, VLE).

Для вивчення певної навчальної дисципліни призначені спеціалізовані освітні ресурси.

Для вивчення мов важливим є можливості використання засобів мультимедіа» електронних словників, довідкових матеріалів, деяких

спеціальних типів вправ і варіантів виконання стандартних завдань, засобів електронної комунікації, завдань та інтерфейсу іноземними мовами.

Обговорюючи тему використання ІКТ на уроках вчені та вчителі-методисти прийшли до таких загальних висновків:

- підручник - найбільш звичний інструмент і помічник дитині і педагогу, який можна гортати, відчувати, спілкуватися з ним, як з людиною, але ІКТ-технології - додаткові можливості навчання. Тому ІКТ і підручник - єдине ціле;
- за допомогою ІКТ інтенсифікується інформаційна взаємодія між суб'єктами інформаційно-комунікативної предметного середовища, результатом є формування більш ефективної моделі навчання; - застосування ІКТ технологій на уроці необхідно - це вимога часу, яке урізноманітнює урок, дозволяє збільшити його щільність, активізувати роботу учнів;
- ІКТ, по-перше, як засіб доступу до навчальної інформації, що забезпечує можливості пошуку, збору та роботи з джерелом, в тому числі в мережі Інтернет; - відповідно до особистісно орієнтованої парадигмою освіти федеральний компонент стандарту для всіх ступенів навчання націлений на комплексну реалізацію особистісно орієнтованого, діяльнісного, комунікативно-когнітивного та соціокультурного підходів до навчання, в тому числі і на формування і розвиток інформаційної культури учнів.

Успіх навчання залежить від творчої особистості вчителя, від його вміння – використовувати комп'ютерні презентації, використовувати ІКТ як засіб організації проектної діяльності школяра, використовувати дистанційне навчання, проводити інтерактивні лекції з використанням мультимедійних технологій, використовувати

інтерактивну дошку, використовувати підручники-навігатори як дидактичний засіб, організовувати самостійну навчально-пізнавальну діяльність і ін.

І найголовніше: використовуючи ІКТ не можна забувати про здоров'язбережувальні технології. При цьому треба завжди пам'ятати, що комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його.

Учні з нетерпінням чекають уроків з використанням ІКТ, щоб ще раз спробувати свої сили, застосувати знання, випробувати почуття успіху. Постійне ускладнення завдань стимулює необхідність пошуку додаткових знань з предмета, читання додаткової літератури. Як наслідок, підвищується успішність, розширюється кругозір, збільшується словниковий запас, покращується розвиток зв'язного мовлення. Важливо – знайти межу, що дозволить зробити урок по-справжньому цікавим і пізнавальним. Використання інформаційних технологій дозволяє здійснити задумане, зробити урок сучасним. Використання комп'ютерних технологій в процесі навчання впливає на зростання професійної компетентності вчителя, це сприяє значному підвищенню якості освіти та знань учнів.

Використання ІКТ на уроках української мови дозволяє інтенсифікувати процес навчання. Засоби ІКТ можна використовувати на будь-якому уроці. Не порушуючи його цілісність та структуру. Умова успіху – це перш за все інтерес самого вчителя до оволодіння новими сучасними технологіями і впровадження їх в щоденний навчальний процес. Використання ІКТ на уроці допомагає привернути увагу до матеріалу, що викладається, і утримувати його протягом усього уроку, сприяє створенню ситуації успіху для кожного учня, знімає страх відповіді біля дошки (кожен хоче попрацювати над завданням будь-якої складності) навіть в учнів початкового та середнього рівнів навчання та малозмотивованих здобувачів освіти.

1.2. Розвиток мотиваційної сфери учнів початкової школи засобами впливу ІКТ

Проаналізувавши різні визначення мотивації, можемо сказати, що мотивація до навчання – це спрямованість особи на процес її пізнання, виражений характер тієї чи іншої галузі знань, в яку учень хоче проникнути та більш детально розглянути, опанувати її. Під мотивами вчення розуміють внутрішню позицію особистості, тобто те, заради чого вчиться учень, що спонукає його до освітнього процесу.

Під час навчання мотивація здобувачів освіти має бути виражена до творчого застосування різних видів вправ, потреба у поглибленні пізнавальної діяльності.

Мотиваційна сфера особистості є одним з найбільш значущих розділів психології, оскільки мотивації визначають конкретну поведінку людини, її поведінкову активність, спрямовану на досягнення цілей, які пов'язані із задоволенням людських потреб. Під різноманітністю мотивів мається на увазі велика кількість існуючих спонукань до дій. Множинність пов'язана зі збільшенням самих потреб, способів і засобів для задоволення таких потреб. Гнучкість мотивації обумовлена тим, що кожна особистість може різними способами і засобами задовольняти подібні людські потреби [9].

Мотиваційна сфера особистості тільки з одного боку характеризує індивіда. Крім даної сфери існує і емоційні, вольові та інтелектуальні моменти, які взаємопов'язані між собою, не можуть існувати окремо.

Використання комп'ютерних технологій на уроках у школі за останнє десятиліття набуло широкого поширення, що пов'язано з глобальною інформатизацією суспільства і появою Інтернету. Нові навчальні технології надають великі можливості, для того, щоб організувати освітній процес. Це можливість для вчителя підвищити мотивацію учнів до набуття знань під час організації навчальної та позаурочної діяльності учнів [15].

Використання засобів ІКТ сприяють до спостережень за індивідуальними можливостями кожного учня, його інтересів, схильностей, суб'єктивного досвіду, накопиченого під час навчання та реальному житті, а також необхідності вимоги індивідуалізації навчання, адаптації його до пізнавальних потреб та інтересів.

Формування мотивації – це спонукання учнів до активної навчальної діяльності, продуктивному пізнанню змісту навчання. Мотивація пов'язана з таким поняттям, як пізнавальна активність школяра.

У структурі активності виділяють такі компоненти як: готовність виконувати освітні завдання, прагнення до самостійної діяльності, свідомість виконання завдань, систематичність навчання, прагнення підвищити свій особистий рівень. Ефективним засобом підвищення пізнавальної активності і формування мотивів є ІКТ компонент.

Широка мотиваційна основа вивчення діяльності включає соціальні, пізнавальні та зовнішні приводи. Учитель повинен підтримувати інтерес здобувача освіти до вивчення дисципліни. Учені розрізняють дві групи мотивацій: пізнавальні та соціальні. Пізнавальні або внутрішні приводи включають декілька груп: широкі пізнавальні приводи, освітні приводи, приводи самоосвіти. Соціальні або зовнішні включають в себе наступне: широкі соціальні приводи, соціальна позиція або вузькі приводи і соціальні приводи співпраці [20].

Технологічний підхід – один з вищих пріоритетів під час освітнього процесу. Цей підхід включає різні технології навчання та виховання на різних стадіях освітнього процесу: технологія модульного навчання, проблемне навчання, диференційоване навчання, технологія створення ситуації успіху та ін.

Інформаційно-комунікаційні технології мають властивість розвивати мотиваційну сферу знань учнів. Вони розвивають

незалежність та творчий потенціал, забезпечують доступ до різних джерел [34].

Для того, щоб визначити рівень сформованості мотивації під час навчання користуються певними критеріями: чи активно учні сприймають інформацію, зосередженість їхньої уваги; чи розуміють вони суть явищ та процесів, що вивчаються; чи прагне учень самостійно та творчо опанувати знання з певної теми; готовність здобувачів освіти до самоаналізу та самооцінки, самостійної діяльності, до застосування знань та навичок у практичній діяльності.

Пізнавальні діяльність здобувача освіти містить взаємодію із засобами і предметами пізнання, що забезпечують зміни предмету пізнання, а не лише розумову діяльність.

Формувати мотивацію до навчання, особливо у молодших школярів, необхідно, тому що в результаті спонукання учнів до активної навчальної діяльності зростає рівень самостійності дитини. Для того, щоб сформувати мотивацію в учнів початкової школи на уроках, необхідно використовувати в цьому процесі такі методи і засоби, за допомогою яких учитель міг би зацікавити дитину, поставивши перед нею проблемне питання. Дидактичні можливості ІКТ не тільки активізують процеси сприйняття, мислення, уяви, пам'яті і мобілізують увагу учня, а й допомагають реалізувати діяльнісний підхід в навчанні. Використання ІКТ компонента є резервом при формуванні мотивів до навчання у молодших школярів на уроках [44].

Характер використання ІКТ на уроках може бути різний - це навчальний, розвивальний, комунікативний, діагностичний, загальнокультурний. Це залежить від мети і завдань, які ставить на меті вчитель при проектуванні уроку з використанням комп'ютера. Проводяться уроки демонстраційного типу, уроки узагальнення і отримання нових знань, уроки комп'ютерного тестування та ін. На уроці використовуються мультимедіа проектор, комп'ютери, інтерактивна

дошка, електронні мікроскопи, документ-камера. Як програмне забезпечення використовуються готові продукти, розроблені виробниками електронні підручники. Все це активізує пізнавальну діяльність учнів і допомагає самореалізації особистості. Робота проводиться під керівництвом вчителя, що сприяє співпраці між учнями, взаємодопомозі і взаєморозумінню, партнерським відносинам «учитель - учень» [52].

ІКТ дозволяють організувати різні форми роботи: групову, парну, індивідуальну. Працюючи із середовищем, вчитель має можливість створювати умови, що дозволяють кожному учневі розвиватися поруч зі своїм освітнім рівнем. Інформаційно-комунікаційні технології допомагають організувати самоконтроль знань учнями в роботі з тестами, надають їм можливість систематизувати знання, повторювати, закріплювати вивчений матеріал, вирішувати інтерактивні вправи, розвивати мислення, пам'ять.

Застосування ІКТ на уроках є ефективним фактором для розвитку мотивації учнів. У більшості випадків дітям дуже подобається працювати в комп'ютерному класі або з інтерактивною дошкою, так як уроки проходять в неформальній обстановці, дітям надано велику свободу дій.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі здійснюється більш ефективно, якщо:

- весь матеріал, який подає вчитель під час уроків підібраний відповідно до теми, мети та відповідає віковим категоріям здобувачів освіти;
- заняття, що містять у своєму змісті роботу з комп'ютером сприяють в учнів підвищенню професійної мотивації, відбувається формування досвіду навчально-пізнавальної діяльності (збір, зберігання, систематизація й обробка інформації з використанням сучасних технологій);

– здійснюється організація та план обсягів навантаження, відповідно до кожного учня та його навчальних досягнень [28].

Мотивація до навчання – це спрямованість особи на процес її пізнання, виражений характер тієї чи іншої галузі знань, в яку учень хоче проникнути та більш детально розглянути, опанувати її. Формувати мотивацію до навчання, особливо у молодших школярів, необхідно, тому що в результаті спонукання учнів до активної навчальної діяльності зростає рівень самостійності дитини.

Для того, щоб сформувати мотивацію в учнів початкової школи на уроках, необхідно використовувати в цьому процесі такі методи і засоби, за допомогою яких учитель міг би зацікавити дитину, поставивши перед нею проблемне питання. ІКТ дозволяють організувати різні форми роботи: групову, парну, індивідуальну. Працюючи із середовищем, вчитель має можливість створювати умови, що дозволяють кожному учневі розвиватися поруч зі своїм освітнім рівнем. Для того, щоб визначити рівень сформованості мотивації під час навчання користуються певними критеріями: чи активно учні сприймають інформацію, зосередженість їхньої уваги та ін.

1.3. Компетентнісний підхід до навчання української мови здобувачів початкової освіти

Узагальнене уявлення про компетентність як наукової категорії ми розглядаємо на основі аналізу деяких визначень «компетентність», «компетенція», «освітня компетенція».

Компетентність – це сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності у певній соціально і особистісно значущій сфері.

Компетентність – це володіння учнем відповідною компетенцією, включаючи його особистісне ставлення до предмета діяльності, це вже усталена якість особистості (сукупність якостей) учня і мінімальний досвід діяльності у даній сфері [19, с.153].

Компетентність - потенційна готовність вирішувати завдання; включає в себе змістовний (знання) і процесуальний (вміння) компоненти і передбачає знання суті проблеми і вміння її вирішувати; постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного застосування цих знань в конкретних умовах, тобто володіння оперативними і мобільними знаннями [10].

Слово «компетенція» походить від латинського «competere», що означає «домагатися, відповідати, підходити». У словниках та науковій літературі «компетенція» пояснюється по-різному: - знання, вміння, досвід, теоретико-прикладна підготовленість до використання знань.

Освітня компетенція – сукупність взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особисто і соціально значущої продуктивної діяльності.

Компетенція – це готовність людини до мобілізації знань, умінь, зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації [19, с.152].

Процеси розвитку, освіти та соціалізації в новій українській школі ставлять на меті забезпечити конкурентноспроможного здобувача освіти в 21 столітті.

Сучасний світ складний. Недостатньо лише годувати дитину знаннями. Також необхідно навчити, як використовувати ці знання. Знання та вміння, пов'язані із системою цінностей учня, формують їх життєві компетентності, необхідні для успішного самореалізації у житті, освіті та роботі.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та управлінні навчальними закладами та освітньою системою має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи. Впровадження ІКТ в освіту повинно вийти за межі ізольованих підприємств до систематичного спрямування, яке охоплює всю діяльність. ІКТ значно розширюють можливості педагога та оптимізують процеси управління, прищеплюючи учням важливі для нашого століття технологічні компетенції.

Ключові компетенції – це ті, які потрібні кожному для особистої реалізації, розвитку, активної ролі в громаді, соціальної участі та працевлаштування, і які можуть забезпечити особисті досягнення та самореалізацію протягом усього життя.

У державному стандарті початкової освіти окреслені ключові компетентності, які учень здобуває під час освітнього процесу. Серед них є спілкування національною мовою, що проявляється у здатності під час мовлення та письма висловлювати та інтерпретувати ідеї, думки, почуття, факти та погляди: слухаючи, говорячи, читаючи, пишучи та використовуючи мультимедіа. Також можливість взаємодії мовних засобами з усім спектром соціальних та культурних аспектів у навчанні, на роботі, вдома та у вільний час.

Наступною є ІКТ та цифрові компетентності, що передбачають довіру та критичну оцінку використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для виробництва, дослідження, обробки та обміну інформацією на робочому місці, у відкритому доступі та в особистому спілкуванні. Інформаційна та медіакомпетентність, основи програмування, алгоритмічне мислення, розуміння етики в обробці інформації (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Не менш важливою компетентністю є навичка навчання впродовж життя. Вона проявляється у здатності шукати та оволодівати новими знаннями, здобувати нові навички, організовувати навчальний процес

(індивідуально та в групах), зокрема, завдяки ефективному управлінню потоками ресурсів та інформації, здатність встановлювати освітні цілі та визначати засоби для їх досягнення, будувати власну освітню та професійну траєкторію, оцінювати власні освітні досягнення та вчитися протягом усього життя [33].

Усі згадані компетенції однаково важливі та взаємопов'язані. Кожну з них діти набувають послідовно, поступово та під час вивчення різних предметів на всіх етапі навчання. Вони мають наступні спільні навички:

- здатність читати та розуміти прочитане;
- здатність висловлювати ідеї в усній та письмовій формі;
- критичне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати зайняту позицію;
- лідерство;
- творчість;
- здатність вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення;
- здатність конструктивно модулювати емоції, застосовувати емоційний інтелект;
- здатність працювати разом у команді [33].

У межах упровадження компетентнісного підходу нова система вимірювання та оцінки результатів освіти.

Сучасне суспільство ставить перед вчителями завдання розвитку особисто значимих якостей школярів, а не лише передачу знань. Головною компетентністю вчителя стає його оновлена роль – роль провідника знань, свого роду «навігатора», що допомагає учневі орієнтуватися в безмежному морі інформації. За словами Г.К Селевко, завдання сучасного вчителя – «вчити оптимальному вибору

індивідуального освітнього маршруту і способів його проходження, тобто «навігація в освіту» [3, с.10].

На думку В.К. Васильєвої, інформаційні технології дозволяють:

- побудувати таку систему освіти, що буде забезпечувати кожному школяреві власну траєкторію навчання;
- формуючи в учнів системне мислення, змінити організацію процесу їх навчання;
- раціонально організувати пізнавальну діяльність школярів в ході освітнього процесу;
- охопити навчанням одночасно значну кількість учнів, забезпечити високу якість підготовки;
- застосовувати в практичній діяльності знання, що набувають, і навички у міру їх освоєння;
- послідовно відстежувати рівень знань і придбаних навичок;
- розвинути в учнів творчі здібності, навички дослідницької діяльності, уміння приймати оптимальні рішення;
- сформувані у школярів уміння працювати з інформацією, розвинути комунікативні здібності;
- підсилення мотивації навчання;
- активно залучати школярів у навчальний процес;
- сприяють вдосконаленню практичних умінь і навичок учнів;
- дати дитині максимально можливий для нього об'єм навчального матеріалу;
- розширити вибір навчальних завдань;
- якісно змінити контроль за діяльністю учнів;
- залучити школяра до досягнень інформаційного суспільства і адекватної поведінки в нім [42].

На відміну від звичайних технічних засобів навчання ІКТ дозволяють не лише дати учням готові, суворо відібрані, відповідним чином організовані знання, але і розвивати інтелектуальні творчі

здібності учнів, їх уміння самостійно добувати нові знання, працювати з різними джерелами інформації.

При застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови потрібно чітко визначати можливості використання комп'ютерних технологій і враховувати їх в практичній діяльності:

- по-перше, потрібно задіяти в роботі на уроці не тільки вчителя та здібних учнів, а й учнів, які мають навчальні досягнення достатнього та середнього рівня;
- по-друге, потрібно визначати доцільність використання комп'ютера на різних етапах уроку, а саме комп'ютерні технології (ІКТ):
 - на етапі актуалізації опорних знань ІКТ сприяють виявленню прогалин у знаннях учнів, допомагають згадати раніше вивчений матеріал;
 - на етапі формування, засвоєння нових знань ІКТ виступають у ролі посилення мотивації навчання, забезпечують унаочнення розповіді вчителя, роблять форми подання інформації більш різноманітними, активізують навчальну діяльність учнів;
 - на етапі застосування знань ІКТ створюють оптимальні умови для організації самостійної роботи учнів, урізноманітнюють типи навчальних завдань, забезпечують реалізацію диференційованого підходу;
 - на етапі контролю рівня навчальних досягнень ІКТ сприяють організації тестування, допомагають доцільно запроваджувати самоперевірку, взаємоперевірку, забезпечують зворотний зв'язок тощо [31].

Крім того, інформаційно-комунікаційні технології навчання поєднуються на уроках з інтерактивним, проблемним навчанням, проектною технологією тощо.

Компетентність - якість людини, що володіє всебічними знаннями в якійсь галузі і думка якого є вагомим, авторитетним.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та управлінні навчальними закладами та освітньою системою має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи. Ключові компетенції – це ті, які потрібні кожному для особистої реалізації, розвитку, активної ролі в громаді, соціальної участі та працевлаштування, і які можуть забезпечити особисті досягнення та самореалізацію протягом усього життя.

На відміну від звичайних технічних засобів навчання ІКТ дозволяють не лише дати учням готові, ретельно відібрані, відповідним чином організовані знання, а й розвинути інтелектуальні творчі здібності учнів, їх уміння самостійно добувати нові знання, працювати з різними джерелами інформації.

РОЗДІЛ 2

Методика формування компетентного учня на уроках української мови під час використання ІКТ

2.1. Види вправ із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій

Використання інформаційних технологій на уроках української мови може відбуватися по-різному, це залежить від певних чинників, серед яких є : потреби конкретного уроку, рівень та можливості вчителя до володіння різноманітними програмами.

Крім того, інформаційно-комунікаційні технології навчання поєднуються на уроках з апробованими, результативними технологіями: інтерактивним навчанням, навчання як дослідження, проектною технологією, проблемним навчанням. Серед видів засобів ІКТ надається перевага навчальним, навчально - ігровим, інформаційно - пошуковим, демонстраційним, тренувальним засобам.

Нами було визначено, що за академічним тлумачним словником вправа – спеціальне завдання, що виконується для набуття певних навичок або закріплення наявних знань. За твердженням українського методиста О. Біляєва, вправи – це «виконання учнями навчальних завдань з метою закріплення теоретичних відомостей та оволодіння практичними вміннями і навичками», « кількаразове повторення учнями певних дій ».

Розглянемо класифікацію вправ, яку пропонує Д. Зуєв. Відповідно до поширеної в теорії навчальної книги класифікації запитань і завдань за їх логічно-смісловим призначенням вправи поділяються на:

- репродуктивного характеру, які спрямовані на запам'ятання навчального матеріалу і його відтворення (прочитай, спиши, випиши,

знайди, розглянь, зверни увагу, пригадай, запиши за зразком, запам'ятай тощо);

- продуктивного характеру, які забезпечують розвиток творчого потенціалу учнів (опиши, уяви, склади розповідь, напиши твір, подумай і скажи тощо);

- репродуктивні з елементами творчості, або конструктивні (добери потрібні слова, порівняй, удосконалий текст, зроби висновок, поясни, зістав, спиши, розкриваючи дужки тощо) [15].

Зупинимося детальніше на видах вправ із застосуванням ІКТ та формах роботи з ними.

Під час проведення уроку з теми «Написання слів разом та через дефіс» у 3 класі можна запропонувати виконати завдання «Міні-футбол», в якому дітям, тобто гравцям, потрібно забити гол (слово) у певні ворота. Одні ворота належать команді «Написання слів через дефіс», а інші – «Написання слів разом». Використання цієї вправи на освітній платформі LearningApp.org допомагає учням детально розібратися із темою, та наочно перевірити засвоєні знання.

Cross.highcat.org – онлайн генератор кросвордів. З його допомогою учні можуть не тільки розглядати завдання, надані вчителем, але й самостійно підготувати наочність до наступної теми, що буде вивчатися, та надати можливість іншим дітям перевірити свої знання з української мови. Таким чином здобувач освіти не лише навчається, але й виступає у ролі помічника вчителя.

На уроках української мови застосовують комп'ютер як допоміжний засіб для ілюстрування лекційного матеріалу, а також використання значного обсягу аудіовізуального навчального матеріалу (малюнки, репродукції картин, карти, портрети, ілюстрації, тощо.)

Так як учні є дослідниками, а «Я досліджую світ» - інтегрованим курсом, вчитель може запропонувати завдання пошукового характеру, наприклад, створити мультимедійну презентацію за допомогою

Microsoft PowerPoint з теми «Рослини восени». Але потрібно пам'ятати про гігієну використання комп'ютера під час навчання.

Комп'ютерний диктант – є формою перевірки знань, засвоєних учнями, його використання у мультимедійному форматі відкриває нові можливості, дозволяє економити час. Серед видів комп'ютерних диктантів віддається перевага самодиктанту, розподільному, вибіркового, асоціативному на уроках мови.

Для моніторингу знань з певної теми вчитель розробляє тестові завдання. Сайт naurok.com дає можливість у створенні тестування, де учні реєструються як здобувачі освіти, а вчитель в свою чергу перевіряє виконані завдання.

Також на уроках комп'ютер використовується і як засіб, що допомагає засвоювати складні абстрактні теоретичні поняття, створюючи різноманітні за ступенем складності схеми і таблиці.

Також при проведенні уроків з української мови можна звертатися до електронних підручників – це сукупність графічної, текстової, цифрової, мовної, музичної, відео -, фото - і іншої інформації, а також друкованої документації. Учні більш цікаво використовувати даний вид засобу навчання на відміну від традиційного підручника.

Для того, щоб швидко знайти інформацію та працювати з нею використовують QR – код. Здобувач освіти за допомогою смартфона та спеціально встановленої програми сканує код, та працює з матеріалами, що надаються. Перевагами цього засобу є те, що учні самостійно виконують пошукову роботу на уроках української мови, користуються мобільними пристроями.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій під час освітнього процесу сприяє кращому засвоєнню матеріалу, хоча і підготовка до нього займає значний час для педагога. Використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність вчителя та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної

майстерності викладання української мови, потребує чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем під час освітнього процесу.

2.2. Експериментальна перевірка методики застосування ІКТ на уроках української мови з метою формування компетентного учня початкової школи

Експериментальна перевірка ефективності застосування ІКТ для формування компетентного учня початкової школи на уроках української мови має на меті дослідити, який вплив мають ІКТ на засвоєння матеріалу у навчальному процесі.

Базою дослідження була Херсонська загальноосвітня школа №37 ім. В.Дробота. У експерименті взяли участь учні 3-А та 3-Б класів. 3-А ми визначили як експериментальний клас, а 3-Б – контрольний.

Дослідження проводилось у три етапи (констатувальний, формувальний та контрольний). Метою констатувального етапу експерименту було встановлення фактичного рівня знань учнів під час вивчення тем з української мови за допомогою бесіди та спостереження за уроками. Також нами було проведено анкетування вчителів початкових класів з метою з'ясування рівня їхньої обізнаності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та періодичністю їх використання (Додаток А).

Для з'ясування рівня знань здобувачів освіти ми спирались на критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи: високий, достатній, середній та початковий рівні знань.

Таблиця 2.1

Рівень сформованості знань учнів на констатувальному етапі експерименту (у %)

	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Початковий рівень
ЕК	7	52	31	10
КК	9	48	33	10

Як свідчать дані таблиці рівень знань учнів на уроках української мови з експериментального класу майже не відрізняється від показників контрольного класу.

Аналіз проведеного анкетування учителів показав, що вони рідко використовують інформаційно-комунікаційні технології під час проведення уроків української мови, на це впливають різні чинники: некомпетентність використання цифрових пристроїв, брак часу та небажання, відсутність забезпечення навчальних аудиторій засобами для використання ІКТ.

Метою формувального експерименту дослідження було практичне використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови в експериментальному класі. Для досягнення поставленої мети нами були розроблені види вправ із застосуванням ІКТ на кожному уроці української мови.

Під час вивчення теми «Дзвінки та глухі приголосні. Чергування приголосних» дітям було запропоновано розглянути таблицю та доповнити її словами із довідки. Під час проведення даного завдання учні виходили до інтерактивної дошки та вносили до таблиці трійки слів (Рис 2.1).

[к] — [ч] — [ц']	[г] — [ж] — [з']	[х] — [ш] — [с']
Око — очі — в оці	Берег — бережок — на березі	Пух — пушок — у пусі
Ріка — річка — у ріці	Пиріг — пиріжок — у пирозі	Муха — мушка — на мусі
Молоко — молоч- ний — на молоці	Друг — дружок — друзі	Горох — горошина — на горосі

Довідка. Крига — крижаний — на кризі, мураха — мурашка — на мурасі, дорога — доріженька — на дорозі, капелюх — капелюшок — на капелюсі, поріг — поріжок — на порозі, рука — ручка — у руці, птах — пташина — на птасі.

Рисунок. 2.1 Чергування дзвінких та глухих приголосних

При вивченні теми «Іменник» ми застосовували різні презентації. Наприклад, для узагальнення раніше вивченого матеріалу ми спроектували на екран таблицю у якій треба було вписати слова і визначити на які питання вони відповідають, що називають та до якої частини мови вони відносяться.

 Дві темні стрімкі гори височіють під хмарами.

Слова	На які питання відповідають	Що називають	Як змінюються	Частини мови
гори хмарами	що? чим?	предмети	гори, гора, горою хмарами, хмара	іменники
темні стрімкі	які?	ознаки предметів	темні, темна, темних стрімкі, стрім- ка, стрімких	прикметники
височіють	що роблять?	дію предмета	височіють, височіє, височили	дієслово
дві	скільки?	кількість предметів	дві, двох, два	числівник
під	не відповідає на питання	службове слово	не змінюється	прийменник

Рисунок 2.2 Визначення частин мови за зазначеними в таблиці ознаками

У нашому дослідженні активно використовувалися QR-коди. Одним із завдань під час використання даного виду ІКТ при вивченні теми «Звертання» було: за допомогою смартфонів відсканувати код, поданий у підручнику «Українська мова» (М.С. Вашуленко), та прослухати вірш Наталі Красоткіної «Прекрасні звертання». Такий вид вправ допомагає учням не лише прочитати або прослухати вірш, прочитаний учителем, а й провести пошукову роботу, показати вміння слухати та аналізувати.

При вивченні теми «Синоніми та антоніми» нами була розроблена інтерактивна вправа на освітній платформі LearningApp.org (рис. 2.3), під час виконання якої діти закріплювали знання з теми даного уроку. Для реалізації поставленої цілі ми підібрали час та можливість, щоб учні провели дану вправу самостійно за персональним комп'ютером. Виконуючи завдання здобувачі освіти одразу перевіряли рівень своїх знань.

Рисунок 2.3 Вправа з теми «Синоніми та антоніми»

Під час вивчення теми «Близькі за значенням слова- синоніми» учні мали змогу працювати з електронними словниками. Одним із запропонованих завдань було: за допомогою словника синонімів знайти якомога більше синонімів до слова *яр* та самостійно виписати їх до власних зошитів.

Також під час вивчення теми «Рід іменників» надали можливість учням самостійно підготувати завдання для перевірки домашнього завдання, користуючись освітньою платформою Cross.highcat.org, перед чим роздали інструкцію щодо використання даного сайту.

Для дослідження впливу ІКТ на формування компетентного учня н уроках української мови нами був розроблений конспект уроку з теми

«Поділ слів на склади» у 3 класі, в якому використовувалися різноманітні інтерактивні вправи із застосуванням ІКТ.

Конспект уроку

Тема: Поділ слів на склади.

Мета: сформувати в учнів уявлення про склад слова; формувати вміння ділити слова на склади, позначати по-діл слів на склади графічно; активізувати словниковий запас; розвивати вміння складати речення і розповіді за малюнком, серією малюнків; розширити й уточнити знання дітей про тварин; виховувати дбайливе ставлення до них.

Обладнання: набори малюнків із зображенням диких та свійських тварин (презентаційний супровід), моделі слів (односкладові, двоскладові, трискладові), конструктор LEGO.

Тип уроку: комбінований урок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна, природнича.

Хід уроку

I. Вступна частина.

Організація класу.

Психологічне налаштування.

— Сьогодні Мудра Сова зробить вас наймудрішими учнями нашої школи.

— Дивлячись на вашу книжечку, вам будуть посміхатися всі звірята.

— Тож посміхніться і ви їм. Передайте тепло і ласку своїм однокласникам.

II. Основна частина.

1. Повторення вивченого матеріалу

1) Гра «Продовжте речення».

— Мудра Сова хоче переконатися, чи добре ви навчилися складати речення з використанням службових слів.

Учитель називає початок речення: Зайчик стрибає... Діти доповнюють речення (у лісі; через поле...). Аналогічно доповнюють речення: Котик сидить... Півник співає...

2) Графічний диктант.

Учитель читає речення. Учні на партах складають їхні моделі з цеглинок.

Котик Мурчик спить на подушці. У саду літають горобці. Чапля ходить по болоті.

2. Мотивація навчальної діяльності

— Уявіть себе на футбольному полі, де грають ведмедики. Ви вболіваєте за одну команду. Що ви будете викрикувати? (Ди-на-мо! Чем-пі-он!)

— Якщо ви заблукали у лісі та хочете знайти друзів? (А-у! То-лю! Ю-ле! А-у!)

— Які слова викрикує людина, яка просить про допомогу? (До-по-мо-жіть! На до-по-мо-гу!)

— Кожне слово ви вимовляли по частинах.

3. Повідомлення теми та завдань уроку.

— Сьогодні найуважніші дітки 1-го класу пізнають таємницю української мови, навчаться ділити слова на склади та дізнаватися про кількість складів у слові.

4. Вивчення нового матеріалу

Вправа «Квест-дослідження»

— Послухайте лічилку

Раз — метелик, два — жучок,

Три — невтомний павучок.

А чотири — бабка спритна.

П'ять — то сонечко привітне.

Шість — потішний світлячок.

Сім — то джмелик дивачок.

Вісім — бджілка-трудівниця.

Дев'ять — мушка-танцівниця.

Десять — коник-стрибунець

Тут лічилочці кінець.

— Кожне слово можна вимовити зливо, а можна по частинах: метелик— ме-те-лик, жучок — жу-чок, павучок — па-ву-чок. Такі частинки називають складами. Повторіть нове поняття.

— Слова можна ділити на склади.

Вправа «Квест-вправлення (вдосконалення)»

— Ви вже вмієте записувати модель речення. Складову будову слова теж можна зобразити гра-фічно. Кожне слово позначатимемо прямокутником. У ньому буде стільки віконечок, скільки у слові складів. Подивіться на складові моделі слів.

Гра «Хто де мешкатиме?»

На дошці виставлено макети будиночків

— Мудра Сова просить вас бути уважними та кмітливими. Правильно поселити мешканців у будиночки і не переплутати. У цих будиночках будуть «мешкати» тварини: у першому — ті, у назвах яких є один склад, у другому — із двоскладовою назвою, у третьому— із трискладовою.

— Розгляньте уважно тварин.

— Кого ви впізнали? (Кінь, коза, корова, гусак, кіт, собака, курка.)

— Де ви їх бачили?

— Яким одним словом можна назвати цих тварин? (Свійські тварини.)

— Діти, назвіть слово по складах.

— Визначте, у якому будиночку має жити тваринка.

Робота за підручником (с. 24).

Завдання 1

— Мудра Сова дуже любить наш Букварик, адже він створений для Нової української школи. Назвіть тварин, яких ви бачите на малюнку. (Кіт, миша, лисиця.)

— Вимовте перше слово. (Кіт.)

— Скільки складів воно має? (Один.)

— Вимовте друге. (Миша.)

— Полічіть склади. (Два.)

— Промовте останнє. (Лисиця.)

— Скільки складів? (Три.)

Вправа «Асоціативний куц»

— До слова, що має найменшу кількість складів, складіть «асоціативний куц».

(Ковдра, молоко, миші, собачка, вуса, лапки...)

Завдання 2

— Діти, розгляньте уважно птахів. Це все друзі Мудрої Сови. Назвіть їх. (Дятел, півень, горобець, сова.)

— Поділіть слова на склади.

— Назва якого птаха має три склади? (Го-ро-бець.)

Вправа «Кластер»

Завдання: складіть «Кластер» до слова горобець

Доберіть ключові слова до слова горобець.

Зазначте поняття, що глибше розкривають зміст.

Фізкультхвилинка

Час приходить для спочинку —

Дятел, тава, синиця, сойка —

Це для вас фізкультхвилинка.

Та які ж ви жваві, ловкі,

Рученятами всі — мах!

Хутко-хутко політайте

Кожен з вас тепер вже птах!

Сили й моці набирайтесь.

Завдання 3

— У назві якої тварини найменша кількість складів? (Вовк.)

Вправа «Квест-цікавинка»

— Вовк може бути голодним 14 днів (два тижні).

— А що ви знаєте про вовків?

Завдання 4

— Хто зображений на малюнку? (Комар, метелик, жук, бджола.)

— Яким одним словом можна назвати цих живих істот? (Комахи.)

— Поділіть назви всіх комах на склади.

— У назві якої комахи найбільша кількість складів? (Метелик.)

Слухання уривка вірша Анатолія Костецького «Метелика ловити я не хочу»

Метелика ловити я не хочу:

Він — квітка неба, хай живе собі!

Хай крильцями барвистими тріпоче,

Щоб радісно було мені й тобі.

І квітку лісову не стану рвати,

Її додому я не понесу,

Бо вдома їй джмеля не погойдати

І не попити ранками росу!

Проблемне питання

— На лузі літали різнокольорові метелики. Вони пурхали з квітки на квітку. Що б ви зробили?

а) Намалювали метелика;

б) спіймали його;

в) сфотографували його.

5. Закріплення вивченого матеріалу

1) Продовження роботи за підручником (с. 25). Робота з аудіозаписом за QR-кодом.

— Послухайте вірш. Назвіть тварин, згаданих у ньому.

— Де можна побачити цих тварин?

Розвиток мовлення

— Чи доводилося вам бувати у зоопарку?

— Відгадайте, яких звірів там бачила Мудра Сова.

В зоопарку всі їх знають,	Хто не ходить, а стрибає,
Бо вони малят катають.	Задні лапи довгі має?
Це малі та гарні коні.	В сумці власну дівчурку
Відгадайте, хто це?..	Носить мама..(кенгуру).

— Куди прийшли діти? (У зоопарк.)

— Кого вони там побачили? (Жирафу, кенгуру...)

— Чи добре звірям живеться у зоопарку?

— Розкажіть, як ви там провели час. Що цікавого дізналися?

Гра «Назви одним словом»

Синичка, горобчик, ластівка, шпак. Це хто? (Птахи.)

Бджола, муха, комар, жук. Це хто? (Комахи.)

Лось, кабан, бурундук, бобер. Це хто? (Звірі.)

III. Заключна частина. Рефлексія.

1. Вправа «Інтерв'ю»

—Яку таємницю української мови ми дізналися? (Слова діляться на склади)

—Як визначити, скільки складів у слові? (Вимовити слово протяжно, по складах)

2. Саморефлексія

— Покажіть цеглинками колір, що відображає ваш настрій.

Проведений урок з використанням інтерактивних вправ із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій викликав інтерес в учнів. Вони відповідали на питання, із задоволенням працювали біля дошки, брали активну участь у груповій роботі.

На контрольному етапі експерименту ми провели зріз рівня знань в обох класах: експериментальному та контрольному. Нами були запропоновані аналогічні завдання до вправ, які виконували учні під час формувального етапу експерименту. Вони мали на меті порівняти рівень засвоєних знань здобувачів освіти із вивчення тем за допомогою ІКТ: «Дзвінки та глухі приголосні», «Морфологічний розбір іменника»,

Під час вивчення теми «Дзвінки та глухі приголосні», учням було запропоновано таке завдання: з поданих слів вибрати ті, в яких містяться парні дзвінки та глухі приголосні. Виділити їх за допомогою маркера інтерактивної дошки та переписати пари слів до робочого зошита.

*У жабки жовша шапка. У гуски нова хустка
Лле злива, мокне слива. Дуб варит суп, Казка одягнула каску.*

За допомогою презентаційного матеріалу було розроблене завдання щодо вивчення тем «Морфологічний розбір іменника». На слайді висвітлювалась допоміжна опорна схема (рис.2.3), за допомогою якої учні працювали з такими словами: комп'ютер, осінь .

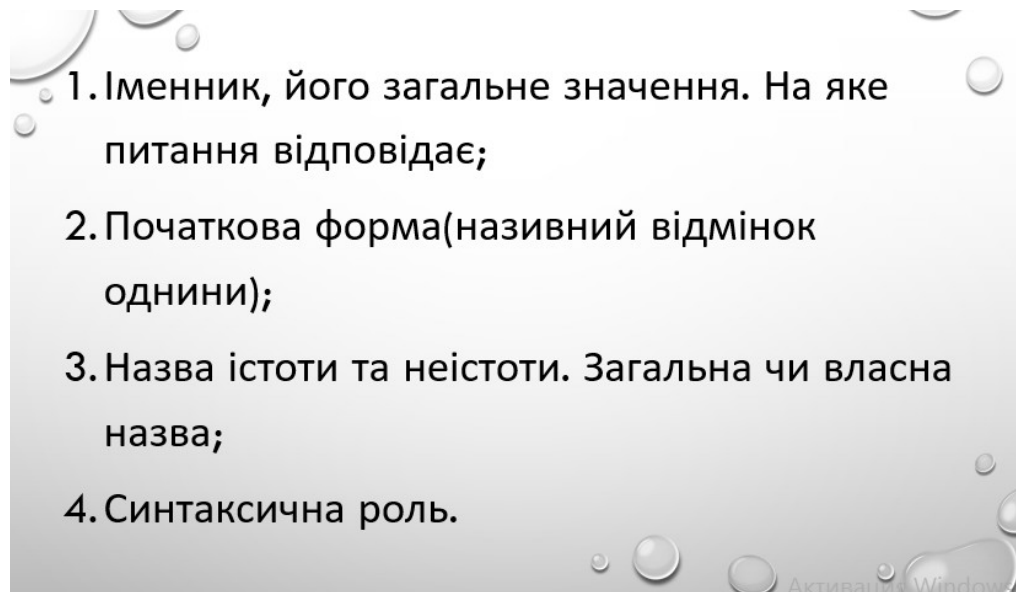

Рисунок 2.4 Схема морфологічного розбору іменника

Також під час вивчення даної теми на етапі актуалізації опорних знань нами був застосований прийом «Незакінчене речення»:

Іменник – це...

Назви істот відповідають на питання...

Назви неістот відповідають на питання...

Іменники позначають назви...

Іменники мають роди...

Іменники змінюються за...

Іменники виступають у реченні...

Іменники мають...кількість відмінків.

Учні подавали кінцівку речення, а ми демонстрували правильну відповідь на слайд презентації. Це допомагало учням виконати перевірку своїх знань.

Вивчаючи тему «Написання власних та загальних назв» ми використовували QR-код, відсканувавши який учням був наданий аудіозапис, в якому автор називав слова, а здобувачі освіти повинні були рознести їх до двох колонок в робочому зошиті: власна назва, загальна назва.

Під час вивчення теми «Близькі за значенням слова – синоніми» ми запропонували провести пошукову роботу за допомогою електронних словників. Учням надавалися слова (ввічливий, мудрий, хитрий), до яких потрібно було утворити синонімічні ряди.

Після виконання завдань ми знову провели контрольний зріз знань учнів за вивченими темами з української мови з використанням ІКТ.

Таблиця 2.2

Рівень сформованості знань учнів на контрольному етапі експерименті із застосуванням ІКТ (у %)

	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Початковий рівень
ЕК	10	59	25	6
КК	9	53	28	10

На початку експерименту високий рівень знань учнів експериментального класу становив 7%, у ході дослідження показник підвищився до 10 %, достатній рівень знань становив 52%, а підвищився до 59%, середній рівень становив 31%, у ході експерименту зменшився до 25%, а початковий рівень був 10%, а став 6%.

Як видно з таблиці, показники рівня знань в експериментальному класі зросли у порівнянні з контрольним.

Таким чином, у ході проведення експериментального дослідження нами було з'ясовано та встановлено наступне: рівень сформованості знань учнів під час вивчення української мови із використанням інформаційно-комунікаційних технологій значною мірою підвищився; виконуючи різні завдання з виучуваних тем, здобувачі освіти підвищили рівень компетентностей, що формувались у ході дослідження (вільне володіння державною мовою, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя).

ВИСНОВКИ

Проведений теоретичний аналіз наукових джерел та експериментальна перевірка методики дозволили зробити наступні висновки:

1. Використання ІКТ на уроках української мови дозволяє інтенсифікувати процес навчання. Засоби ІКТ можна використовувати на будь-якому уроці. Не порушуючи його цілісність та структуру. Умова успіху – це перш за все інтерес самого вчителя до оволодіння новими сучасними технологіями і впровадження їх в щоденний навчальний процес. Використання ІКТ на уроці допомагає привернути увагу до матеріалу, що викладається, і утримувати його протягом усього уроку, сприяє створенню ситуації успіху для кожного учня, знімає страх відповіді біля дошки (кожен хоче попрацювати над завданням будь-якої складності) навіть в учнів початкового та середнього рівнів навчання та малозмотивованих здобувачів освіти.
2. Мотивація до навчання – це спрямованість особи на процес її пізнання, виражений характер тієї чи іншої галузі знань, в яку учень хоче проникнути та більш детально розглянути, опанувати її. Формувати мотивацію до навчання, особливо у молодших школярів, необхідно, тому що в результаті спонукання учнів до активної навчальної діяльності зростає рівень самостійності дитини.

Для того, щоб сформувати мотивацію в учнів початкової школи на уроках, необхідно використовувати в цьому процесі такі методи і засоби, за допомогою яких учитель міг би зацікавити дитину, поставивши перед нею проблемне питання. ІКТ дозволяють організувати різні форми роботи: групову, парну, індивідуальну. Працюючи із середовищем, вчитель має можливість створювати

умови, що дозволяють кожному учневі розвиватися поруч зі своїм освітнім рівнем. Для того, щоб визначити рівень сформованості мотивації під час навчання користуються певними критеріями: чи активно учні сприймають інформацію, зосередженість їхньої уваги та ін.

3. Компетентність - якість людини, що володіє всебічними знаннями в якійсь галузі і думка якого є вагомим, авторитетним. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та управлінні навчальними закладами та освітньою системою має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи. Ключові компетенції – це ті, які потрібні кожному для особистої реалізації, розвитку, активної ролі в громаді, соціальної участі та працевлаштування, і які можуть забезпечити особисті досягнення та самореалізацію протягом усього життя.
4. На відміну від звичайних технічних засобів навчання ІКТ дозволяють не лише дати учням готові, ретельно відібрані, відповідним чином організовані знання, а й розвинути інтелектуальні творчі здібності учнів, їх уміння самостійно добувати нові знання, працювати з різними джерелами інформації. Використання інформаційно-комунікаційних технологій під час освітнього процесу сприяє кращому засвоєнню матеріалу, хоча і підготовка до нього займає значний час для педагога. Використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність вчителя та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання української мови, потребує чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем під час освітнього процесу.
5. Дослідження проводилось у три етапи (констатувальний, формувальний та контрольний). Метою констатувального етапу

експерименту було встановлення фактичного рівня знань учнів під час вивчення тем з української мови за допомогою бесіди та спостереження за уроками. Також нами було проведено анкетування вчителів початкових класів з метою з'ясування рівня їхньої обізнаності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та періодичністю їх використання. Аналіз проведеного анкетування учителів показав, що вони рідко використовують інформаційно-комунікаційні технології під час проведення уроків української мови, на це впливають різні чинники: некомпетентність використання цифрових пристроїв, брак часу та небажання, відсутність забезпечення навчальних аудиторій засобами для використання ІКТ.

Метою формувального експерименту дослідження було практичне використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови в експериментальному класі. Для досягнення поставленої мети нами були розроблені види вправ із застосуванням ІКТ на кожному уроці української мови. На контрольному етапі експерименту ми провели зріз рівня знань в обох класах: експериментальному та контрольному. Нами були запропоновані аналогічні завдання до вправ, які виконували учні під час формувального етапу експерименту.

Таким чином, у ході проведення експериментального дослідження нами було з'ясовано та встановлено наступне: рівень сформованості знань учнів під час вивчення української мови із використанням інформаційно-комунікаційних технологій значною мірою підвищився; виконуючи різні завдання з виучуваних тем, здобувачі освіти підвищили рівень компетентностей, що формувались у ході дослідження (вільне володіння державною мовою, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алборова С. З. Телекоммуникации как средство развития познавательного интереса учащихся. К. : 1999. 14 с.
2. Бісіркін П. М. Інформаційні технології та особистість учня молодших класів середньої загальноосвітньої школи. *Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи*. Херсон. : 2001. С. 11-12.
3. Бондаревська В. М. Дитина та нові інформаційні технології: позитивні та негативні наслідки нової культури людського життя. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. С. 49-52.
4. Бордюг Л. Метод проектів при викладанні шкільного курсу літератури. Вивчаємо українську мову та літературу. 2010. С. 7
5. Всесвітня доповідь ЮНЕСКО про комунікацію та інформацію в 1999–2000 рр., р. 9, С. 3.
6. Ветрова І. Перше слово «мама», друге «комп'ютер»: Вплив комп'ютера на психологічний розвиток молодшого школяра. Відкритий урок розробки технології досвіду. К., 2004. С. 49-51.
7. Висоцький І. Р. Комп'ютер в освіті. *Інформатика та освіта*. 2000. №1. С. 86-87.
8. Волошина В. В. Психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів: автореф. дис. ... канд. психол. наук. К. : 1997. 25 с.
9. Воробцова В. В. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови і літератури. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
10. Гевал М. Д. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. №3. С. 34.
11. Гунько С. О. Формування знань про інформаційні технології у майбутніх вчителів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук. К., 1999. С. 58-59.

12. Гуржій А. М., Жук Ю. О., Волинський В. П. Засоби навчання. К., 1997. С. 177-183.
13. Друзь З. В. Нестандартні завдання у стимулюванні пізнавальної діяльності учнів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 1997. С. 2, 14-15.
14. Ермолаев О. Ю., Матюрина Т. М. Внимание школьника. М., 1988. С. 23-27, 30, 65, 69, 78-79.
15. Жалдак М. І. Яким бути шкільному курсу «Основи інформатики». *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 1998. №1. С. 3-8.
16. Жалдак М. І., Рамський Ю. С. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Освітня галузь «Інформатика». Проект. К., Генеза. 1997. С. 14-15.
17. Жебровський Б. М., Ломаковська Г. В. Про концепцію інформатизації шкіл м. Києва. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. № 1. С. 3-5.
18. Жук Ю. О., Бісіркін П. М. Вплив КОЗН на особистісні особливості учня молодших класів. Комп'ютери у навчальному процесі : матеріали 2-ої Всеукраїнської конференції, м. Умань, 29–30 жовтня 2002 року / під ред. М. В. Дудика. Умань: Алмі, 2002. 84 с.
19. Кивлюк О. П. Можливості пропедевтики основ інформатики в початковій школі. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2001. № 5. С. 33-34.
20. Коменський Я. А. Велика дидактика. Вибрані педагогічні твори. К. : 1940. Т.1. 159 с.
21. Концева Р. М. Мультимедіа на уроках української мови та літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*, 2011. № 25. С. 4.
22. Легкий О. М. Організаційно-педагогічні умови вивчення в спеціальній школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 2001. 20 с.
23. Листрова Л. Чему учить на уроках інформатики. *Комп'ютер в школі*. №5. С. 17-19.

24. Мараховський Л. Індивідуальні технології як психолого-педагогічна проблема. *Шкільний світ*. 2001. №23. С. 4.
25. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. Педагогическая наука – реформе школы. М.: Педагогика, 1988. 192с.
26. Мельник Ю. Формування інтелектуального компонента культури розумової праці молодших школярів засобами інформаційних технологій : наукові записи ТНПУ ім. В. Гнатюка. Педагогіка. Тернопіль. 2002. С. 50-55
27. Осипова О. Л. Мережева методична підтримка педагога в системі підвищення кваліфікації. *Педагогічна освіта і наука*. 2010. №1. С. 69.
28. Павлова С. А., Трофімова Р. Я. Інформаційно-технічні засоби навчання в початковій школі. *Початкова школа*. №4. С. 48.
29. Пахомов, Зінзура, Пояркова. Використання комп'ютера в навчанні учнів початкових класів. *Шкільна освіта*. 1998. №4. С. 28-29.
30. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехота. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
31. Підласий І. П. Як підготувати ефективний урок. К. : 1989. 125 с.
32. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. К. : А.С.К., 2004.
33. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462. *Офіційний вісник України*. 2011. №18.
34. Про національну доктрину розвитку освіти України : Указ Президента України від 17 квітня 2002 року №347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

35. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 року №537-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №12.
36. Програма «Методична підтримка педагогів щодо використання ІКТ в освітньому процесі». Херсон, 2007. С. 134.
37. Програма Intel – навчання для майбутнього (за підтримки Microsoft): навчальний. посібник. 4-е вид., випр. М. : 2004.
38. Риб'якова О. В. Інформаційні технології на уроках у початковій школі. Волгоград: Учитель, 2008.
39. Ривкінд Ф. М. Основи комп'ютерної грамотності: посібник для учнів молодших класів. К. : Гроно, 1998. С. 16-22
40. Ривкінд Ф. М., Ломаковська Г. В., Колеснікова С. Я., Ривкінд Й. Я. Сходинки до інформатики : експериментальний підручник для 2 класу загальної школи. К. : АДЕР Україна, 2002. С. 18-21.
41. Рождественська Д. Б. Інформаційний та психолого-педагогічний дослідницький потенціал освітнього порталу «Діти України» у зб. наук. праць «Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору» / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука. *Інститут засобів навчання АПН України*. К.: Атіка, 2004. 240 с.
42. Ротаєнко П. Мультимедійні засоби навчання. *Інформатика*. 2003. №6. С.10-15.
43. Скуратівський Л. В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів в процесі навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2005. №4. С. 7-10.
44. Смольська Л. М. Формування творчого мислення молодших школярів у процесі вивчення рідної мови: автореф. ... канд. .пед. наук. К., 1999. С. 2, 15-16.

45. Смольяникова И. А. Ресурсы ИКТ как технологическая составляющая учебной среды для формирования иноязычной компетенции. URL: <http://ito.edu.ru/2003/II/2/II-2-2196.html>
46. Сорокина Е. Ейдетика, компьютер и малыш. *Компьютер в школе*. 2000. № 3, 4. С. 39-40, 35-38.
47. Сорокіна Л. В. Д. Й. Іванов – лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка». Конспект уроку позакласного читання. 10 клас. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 2. С. 7-14.
48. Теплицький І. О. Розвиток творчих здібностей школярів засобами комп'ютерного моделювання : автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 2001. 20 с.
49. Тупиця О. Ю. Мультимедіа як сучасний засіб навчання.
50. Уліщенко А. Комп'ютер і вивчення української словесності. *Дивослово*. 2006. №10. С.7.
51. Фридман Л. М. Изучение личности учащегося и ученических коллективов. М.: Наука, 1988. 207 с.
52. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. Ученик в общеобразовательной школе. М. : ИОСО РАО, 2002. С. 135-157
53. Шерман М. І. Електронні засоби подання навчального матеріалу як компонент навчально-методичного комплекту.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкетування вчителів початкової школи з метою з'ясування їх рівня використання інформаційно-комунікаційних технологій.

1. Що таке ІКТ?
2. Як часто Ви використовуєте цей засіб навчання у практичній діяльності?
3. Які види ІКТ Ви знаєте?
4. Які програми та освітні платформи Ви використовуєте під час проведення уроків з української мови?
5. Чи користуєтесь Ви електронними підручниками та електронними словниками?
6. Як Ви вважаєте, чи сприяють ІКТ кращому засвоєнню знань учнями матеріалів під час вивчення української мови?

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА
ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ